

Citation:

J.P.B. de Josseling de Jong, Levensbericht B.K. Malinowski, in:
Jaarboek, 1946-1947, Amsterdam, pp. 188-198

HERDENKING

VAN

B. K. MALINOWSKI

(7 April 1884—16 Mei 1942)

Bronislaw Kaspar Malinowski, geboren in 1884 te Krakau, werd daar opgevoed en promoveerde er in 1908 in de wis- en natuurkunde. Aanvankelijk was hij van plan zich aan deze wetenschappen te blijven wijden, maar tijdens een rustperiode tot herstel van gezondheid werd hij zoozeer geboeid door de lectuur van *Frazer's „Golden Bough”*, dat deze kennismaking met de ethnologie voor zijn verdere loopbaan beslissend is geworden. Na eerst eenigen tijd in Leipzig gewerkt te hebben onder leiding van den bekenden *Karl Bücher*, zette hij in 1910 zijn studie voort aan de London School of Economics, waar *C. G. Seligman* zijn voornaamste leermeester was. In 1913 promoveerde hij ten tweeden male, nu op een ethnologische dissertatie over „The family among the Australian aborigines” en nog in hetzelfde jaar werd hij „lecturer” aan genoemde instelling. In 1914 vertrok hij als lid van de „Robert Mond Expedition” naar de Zuidzee, waar hij 2½ jaar werkte, in hoofdzaak op de Trobriand-eilanden ten N. O. van Nieuw-Guinea. Zijn geheele onderzoek, namelijk drie expedities met onderbrekingen voor het uitwerken van zijn materiaal en voortgezette studie elders, nam zes jaar in beslag. In 1924 werd hij „reader in anthropology” en in 1927 kreeg hij den eersten leerstoel in deze wetenschap aan de Universiteit van Londen. Aan ethnologisch field-work heeft hij sindsdien niet meer gedaan. Hij wijdde zich geheel aan zijn onderwijs en aan het uitwerken en publiceeren van de resultaten van zijn eigen onderzoek in een reeks belangrijke geschriften. Daarbij onderhield hij een levendig persoonlijk contact met vakgenooten in het buitenland, vooral in Amerika. In 1926 maakte

hij op uitnodiging van de „Laura Spelman Memorial Trust” een tournee in de Vereenigde Staten. In 1936 ontving hij daar het eere-doctoraat van Harvard en in 1942 vertoefde hij in Yale toen hem plotseling de dood overviel, op het oogenblik dat hij als president van een „Polish Institute of Arts and Sciences” deze instelling officieel zou openen.

Reeds in zijn eerste publicatie op ethnologisch terrein, een artikel over „The economic aspect of the Intichiuma ceremonies” (Festschrift-Westermarck 1912), toonde *Malinowski* een veelbelovende originaliteit. Hij wees op het economisch karakter van den bij dit inwijdingsritueel verrichten arbeid en op de eveneens daarmee gepaard gaande voorschriften en verbodsbepalingen ter bescherming van bepaalde dieren en gewassen die niet minder van economisch belang zijn en dus, zij het als nevenverschijnsel, een economische functie vervullen. Zijn bijzondere belangstelling voor het economische was klaarblijkelijk aan den omgang met *Bücher* te danken, maar het denkbeeld om in een religieus of, zooals hij het noemde, magisch ritueel een economische functie te zoeken, gaf reeds blijk van zijn opvatting van de cultuur als een functioneel complex van levensverschijnselen, een uit zich zelf verklaarbaar levenssysteem.

Zijn dissertatie over „The family among the Australian aborigines” beteekende een nieuwe schrede op dezen weg. De gedachte om een speciaal onderzoek naar de plaats van de familiekern in de Australische cultuur in te stellen was zeker al bij vele vakgenooten opgekomen. In hetzelfde jaar publiceerde *Knabenhans* zijn boek over „Die politische Organisation der australischen Eingeborenen”, waarin eveneens de Australische familiekern als belangrijke levensgemeenschap werd gerehabiliteerd en het bestaan van het individueele huwelijk door middel van nauwgezette bronnenstudie werd vastgesteld. Het nieuwe in *Malinowski's* boek was zijn ernstige poging om tot het wezen der individueele familie-relaties en het emotioneele aspect van

het familieleven door te dringen. *Knabenhans* stelde feiten vast en trok daaruit zijn ethnologische conclusies met een dwingende logica. *Malinowski* groepeerde grootendeels dezelfde gegevens tot een cultureel levensbeeld, niet altijd even wetenschappelijk verantwoord misschien, maar boeiend en psychologisch overtuigend. In dit boek had hij zijn eigen weg al gevonden, al sprak hij toen nog niet van „functional anthropology”.

Na enkele mindere opmerkelijke ethnographische publicaties betreffende zijn onderzoek aan de Zuidoostkust van Nieuw-Guinea kwam hij in 1921 met een voorloopige studie over „The primitive economics of the Trobriand Islanders”, die het volgend jaar werd gevolgd door zijn „Argonauts of the Western Pacific”, het boek dat hem direct onder de leidende ethnologen van zijn tijd plaatste en hem tevens een wereldnaam ook buiten den internationalen kring zijner vakgenooten bezorgde, alleen vergelijkbaar met dien van *Tylor*, *Frazer* en *Lévy Bruhl*. Klaarblijkelijk was het niet bedoeld als het eerste deel van een systematisch opgezette beschrijving der Trobriandsche cultuur. Het behandelde het merkwaardige ruilsysteem waardoor de bevolking van een groote groep eilanden tot een gedeeltelijk economische, maar vooral ceremonieele levensgemeenschap verbonden was en die voor haar een levensvervulling beteekende; een verfijnd en geheiligd spel van geven en nemen, waarbij het prestige verbonden aan het tijdelijk bezit van kostbaar goed de grootste voldoening gaf en het element van stoffelijke behoeften-bevrediging op zich zelf steeds een bijkomstigheid bleef. Wat de overige cultuur aangaat publiceerde *Malinowski* in dit boek slechts een klein gedeelte van zijn materiaal. Hij gaf niet meer dan noodig was om het „Kula”-stelsel als functionneerend onderdeel van een bepaalde cultuur te doen zien. Maar daarbij beoogde hij ook met dit boek een inleiding in de methodiek van ethnologisch field-work te geven en de bruikbaarheid en wetenschappelijke waarde der functionalistische methode aan haar toepassing te demonstreeren. Tegenover de cultuurhistorische reconstructie, die

hij als een uitvloeisel van „antiquarische belangstelling” beschouwde en als overbodig verwierp, stelde hij de psychologische benadering der actueele cultuur als organisch geheel, waarin elk onderdeel functioneel met elk ander onderdeel samenhangt en als zoodanig een verklaring toelaat waaraan de terugblik in het verleden niets toe te voegen heeft. Toen hij zijn „Argonauts” voltooid had, was hij ongetwijfeld reeds overtuigd van de onmisbaarheid eener algemeene theorie der cultuur als grondslag voor alle takken van wetenschap die zich bezighouden met de afzonderlijke cultuuraspecten, zooals het recht, de opvoeding, de sociale en economische organisatie, den godsdienst. Twaalf jaar later heeft hij deze gedachte duidelijk geformuleerd. Voor hem zelf evenwel stond de fundamenteele kern dezer theorie toen reeds vast en zij is hem bij al zijn verdere onderzoekingen het leidend beginsel gebleven, al kan men niet zeggen dat de kritiek van vakgenooten in engeren of ruimeren zin hem nimmer tot herziening van zijn standpunt ten aanzien van bepaalde problemen heeft kunnen bewegen.

Na zijn „Argonauts” heeft hij nog tweemaal een rechtstreeks op eigen onderzoek gebaseerde ethnologische beschrijving in grooten stijl gegeven, namelijk in zijn boek „The sexual life of savages in North-Western Melanesia” van 1929 en in zijn monumentaal werk over den Trobriandschen tuinbouw en de daarmee verbonden ritueele praktijken: „Coral gardens and their magic”, dat in 1935 verscheen. Aldus heeft hij in drie grootsche beschrijvingen zijn gegevens betreffende drie verschijnselencomplexen der Trobriandsche cultuur volledig verwerkt. Tezamen geven zij een tot in de kleinste bijzonderheden uitgewerkt beeld van twee cultuur-aspecten: het economisch-ceremonieele en het seksueele; aan een soortgelijke bewerking van het sociale en het religieuze aspect in engeren zin is hij niet toegekomen, evenmin als aan een volledige publicatie van zijn linguïstisch materiaal.

Het was zeker niet gebrek aan tijd of energie dat hem belet heeft zijn gansche materiaal ter beschikking van de wetenschap

te stellen, want zijn energie was, ondanks zijn zwakke gezondheid, onuitputtelijk; hij werkte snel en beschikte bovendien over de hulp van vele leerlingen, die aan de uitwerking van zijn gegevens een niet gering aandeel hebben gehad. Evenmin was de omstandigheid dat hij in een taal moest schrijven die niet zijn moedertaal was een beletsel, want hij hanteerde het Engelsch met een gemak en een literaire virtuositeit waartegen ook zijn Engelsche vakgenooten met bewondering opzagen. Zijn voorname en misschien eenige rem was de onweerstaanbare drang om, onder zijn beschrijvende arbeid door, voortdurend te blijven voortbouwen aan de theorie en zijn resultaten in afzonderlijke theoretische beschouwingen over bepaalde cultuur-aspecten onmiddellijk wereldkundig te maken. Onder den indruk van het Trobriandsche ritualisme, dat hij in zijn geheel als „magic” betitelde, en de daarmee samenhangende mythen kwam hij tot een afzonderlijke studie over de functie van de mythe in het algemeen. Zijn kennismaking met de overheerschend-matrilineale familie-structuur der Trobrianders bracht hem tot een scherpzinnige en vruchtbare kritiek op de bekende theorie van Freud over het Oedipus-complex als oorsprong van alle sociale structuur. De bestudeering van het Trobriandsche „Kula”-systeem en van de drijvende krachten die ook buiten de ceremonieel-economische sfeer de maatschappelijke orde haar oppermachtig gezag verleen, leidde hem vanzelf tot het probleem van het wezen der rechtsorde in archaische samenlevingen zonder geschreven wettenrecht. Naast dit alles heeft hij zich — natuurlijk, kan men wel zeggen — intensief beziggehouden met de theoretische en praktische aspecten van het zoogenaamde „acculturatie-probleem”. Uit zijn nauwe relaties met het bekende Afrika-Instituut (International African Institute) welks beste onderzoekers tot zijn leerlingen behoorden, zijn inspireerende bemoeienis met hun werk thuis en te velde en zijn scherpe pleidooien voor stelselmatige samenwerking tusschen den ethnologisch geschoolden onderzoeker en den overzeeschen dienst in den ruimsten zin van 't woord,

spreekt die intense belangstelling voor de opvoeding en ontvoogding der overheerschte volken, die wel een der kenmerkende verschijnselen in de ethnologische wetenschap der laatste 25 jaar mag heeten. De theoretische grondslagen waarop alle bemoeienis in dezen naar zijn overtuiging dient te rusten, vindt men uiteengezet in de door een zijner leerlingen (Phyllis M. Kaberry) bezorgde uitgave van zijn boek „The dynamics of culture change” dat in 1945, dus drie jaar na zijn dood, verschenen is.

Toen in 1926 zijn boekje „Myth in primitive psychology” verscheen, verkeerden het mythenonderzoek en de ethnologische mythenbeschouwing niet meer in den chaotischen toestand dien hij in dit geschrift hekelde. De philologische en de natuurmythologische school hadden beide afgedaan, de historische en andere rationalistische theorieën over het wezen van de mythe eveneens, en het geloof in de mogelijkheid van een mythologie als zelfstandigen tak van wetenschap vond, althans in ethnologische kringen, geen aanhangers meer. In zoverre was *Malinowski's* kritiek dus overbodig en diende zij slechts om te scherper relief te verleenen aan zijn functionalistische visie op de mythe als onmisbaar element in alle aspecten van het gemeenschapsleven. De mythe, betoogde hij, verklaart niet, maar sanctionneert; geeft geen rekenschap, maar verschaft het onmisbare precedent, dat elken ritus, elk sociaal gebruik, ja het gansche geestelijke en stoffelijke cultuurbezit opheft tot de emotioneele sfeer der geheiligde handeling. De mythe is niet eenvoudig een onveranderlijke heilige traditie, maar een levend uitvloeisel van het geloof, waarin ook elke historische verandering verwerkt wordt, zonder dat het zelf tot geschiedenis wordt. Men heeft *Malinowski* wel verweten, dat zijn algemeene theorieën nagenoeg uitsluitend gebaseerd zijn op zijn Trobriandsche gegevens, dat hij dus op wetenschappelijk niet verantwoorde wijze generaliseerde. Moge dit verwijt ook ten aanzien van sommige zijner interpretaties van bepaalde cultuurelementen gegrond zijn — het kan mijns inziens moeilijk worden aangevoerd tegen zijn mythologische

theorie, want wat deze geeft is niet zoozeer een op locale gegevens gegronde interpretatie als een ethnologisch-psychologische visie op een algemeen cultuurverschijnsel van fundamenteele beteekenis, dat voordien nooit met zulk een grondigheid bestudeerd was in intieme aanraking met de levende werkelijkheid.

Wat het tweede onderwerp betreft, dat *Malinowski* meermalen theoretische beschouwingen ontlokt heeft, (zie „Sex and repression in savage society”, 1927), de psycho-analytische cultuurtheorie van *Freud* c.s., is zijn houding in zooverre ietwat aarzelend gebleven als hij zich over de al-of-niet-bewijsbaarheid van het Oedipus-complex in de cultuur nimmer duidelijk heeft uitgesproken — ondanks zijn vernietigende kritiek op *Freud's* „Totem und Tabu” en de evolutionistische cultuurbeschouwing die de psycho-analytische school stilzwijgend als een axioma aanvaardt. *Freud's* theorie over het Oedipus-complex als algemeen-menschelijke, cultuurscheppende en in oorsprong ook cultuur-determineerende factor vooronderstelt de patriarchale familie-ordening, voortgekomen uit de patriarchale totemistische „horde”, als een universeel biologisch gegeven. Zij moet dus de matrilineale familiestructuur, overal waar wij die aantreffen, als secundair beschouwen. Zoo ziet *Ernest Jones* in het matrilineale systeem en het moeders-broers-complex een verdedigingsreactie tegen het oorspronkelijke Oedipus-complex, dat niettemin in alle cultuurtypen zijn fundamenteele beteekenis behoudt. Het viel *Malinowski* niet moeilijk, de onhoudbaarheid van deze theorie in bijzonderheden aan te toonen. Men kan zeggen, dat de totemistische horde met den primordiale vadermoord door zijn kritiek definitief naar het rijk der fabelen verwezen is, evenals de universele cultuur-scheppende functie van het Oedipus-complex. Wat dit complex zelf betreft, betoogde hij, dat het niet uit een vóórmenschelijke phase dateert, maar integendeel een cultureelen oorsprong heeft. Zuiver cultureel, dus menschelijk, is het voortbestaan van een band tusschen ouders en kinderen na de geslachtsrijpheid dezer kinderen. Wanneer dan de geslachtsdrift

zich doet gelden, wekt de herinnering aan de intieme lichamelijke aanraking met de moeder tijdens de kindsheid seksuele gevoelens voor haar persoon. Deze neiging wordt dan verdrongen omdat zij in conflict komt met de gevoelens van onderworpenheid en eerbied die de verhouding tusschen ouders en kinderen meebrengt. Het conflict ten aanzien van den vader vloeit eveneens voort uit het karakter der menschelijke familiekern, namelijk uit de twee aspecten, *Malinowski* sprak van „phasen”, van vaderlijk gezag: het beschermende en het dwingende. Bij een matrilineale familiestructuur wordt dit gevaar vermeden doordat dan deze twee elementen der vader-zoon-verhouding geassocieerd worden met twee verschillende personen, den vader en den broer van de moeder: de vader is slechts vriend en beschermer, moeders broer vertegenwoordigt gezag en dwang. *Malinowski* meende dan ook bij de Trobrianders het bestaan van een ander complex te kunnen constateeren, gekenmerkt niet door den wensch om den vader te dooden en met de moeder te trouwen, maar door den wensch om moeders broer te dooden en met de zuster te trouwen. Hij combineerde dus het zuster-incest-motief en de opstandigheid tegen moeders broer tot een functioneele eenheid naar model van het Oedipus-complex — zonder evenwel de realiteit van dezen functioneelen samenhang te kunnen bewijzen. De omstandigheid dat de beide structuurtypen overal min of meer gemengd voorkomen, een omstandigheid waaraan hij zelf herinnerde, is voor hem geen aanleiding geweest om de werkelijkheid van het Oedipus-complex zelf in twijfel te trekken.

Geen probleem wellicht heeft *Malinowski* meer geboeid dan dat van het wezen van het recht in archaïsche culturen, het probleem dus van de verhouding tusschen recht en gewoonte in samenlevingen zonder wettenrecht in den modernen zin van het woord. Waarin wortelt in zulke samenlevingen het recht, „law”, waardoor onderscheidt het zich van andere gedragsregels, van de zede in het algemeen, van „custom”? Een van zijn meest bekende theoretische geschriften, „Crime and custom in savage

society" (1926) is aan dit vraagstuk gewijd en later heeft hij zijn „introduction" in *Hogbin's* boek „Law and order in Polynesia. A study of primitive legal institutions" (1934) gebruikt om zijn theorie, in eenigszins gewijzigden vorm, nogmaals te verdedigen en toe te lichten. Hij meende te kunnen onderscheiden tusschen tweeërlei zede, tweeërlei gedragsregels: bindende en neutrale. Het geheel van bindende zeden noemde hij „effective custom" of „dynamism of custom" en dit vertegenwoordigt volgens hem het recht, „law", in tegenstelling tot het geheel van neutrale zeden en gewoonten, dat hij als „custom" bleef betitelen. Of een bepaald gebruik, een bepaalde gedragsregel „law" of „custom" is, hangt af van den aard der belangen die ermee gemoeid zijn, de „vitality of interests". Wanneer men nu nagaat, waaraan deze rechtsregels, zooals wij ze dan volgens *Malinowski* mogen noemen, hun dwingend gezag ontleenen, dan blijkt dit niet zoozeer te berusten op officieele sancties als op het wederkeerigheidsbeginsel dat in zulke samenlevingen het gansche systeem van betrekkingen tusschen individuën, tusschen individu en groep en tusschen groepen beheerscht. De term „wederkeerigheid" is hier niet in letterlijken zin op te vatten, maar als een korte aanduiding van den onderlingen samenhang, het functioneel verband tusschen alle rechten en plichten, alle remmen en vrijheden die, in den geest van het cultuurtype, van vormende beteekenis zijn voor de individueele persoonlijkheid. Dit geldt volgens *Malinowski* ook van het strafrecht. Het is niet zoozeer de vergelding in den vorm van een opgelegde straf die schending der gedragsregels voorkomt, als het bewustzijn dat eerbiediging dier regels onmiskenbare voordeelen meebrengt. Daarnaast wees hij met nadruk op den biologischen grondslag van vele gedragsregels en op de zedelijke waarde die zij ook in het individueele bewustzijn daardoor verkrijgen.

Er zal wel niemand zijn, die van oordeel is, dat *Malinowski* het probleem hiermee heeft opgelost. Zijn eigen latere toelichting klonk trouwens heel wat minder verzekerd dan zijn beschou-

wingen in „Crime and custom” en hij heeft er de kritiek niet mee kunnen ontzenuwen. Men zou moeilijk kunnen beweren, dat hij erin geslaagd is, criteria aan te wijzen waarnaar wij — om ons, Nederlanders, vertrouwde termen te gebruiken — adat en adatrecht scherp zouden kunnen onderscheiden. Integendeel wordt dit onderscheid in zijn aarzelende formuleering eer verdoezeld dan verduidelijkt. Niemand vóór hem evenwel had dit complex van vraagstukken op zoo boeiende, zoo suggestieve wijze aan de orde gesteld; niemand tevoren had een bijdrage tot de oplossing geleverd, die zoozeer tot tegenspraak, maar tegelijkertijd ook zoozeer tot verder onderzoek prikkelde.

In het algemeen trouwens ligt *Malinowski's* groote verdienste naar het mij voorkomt, niet in de eerste plaats in het verwerven van nieuw theoretisch inzicht, maar in zijn voortreffelijk field-work, zijn meesterlijke cultuurbeschrijvingen en vooral ook in de enorme stuwkracht die van zijn persoon en zijn werk is uitgegaan. De functionalistische cultuurbeschouwing waaraan zijn naam verbonden is, het inzicht in het verband tusschen cultuurtype en persoonlijkheid waarvan hij bij zijn onderzoek en in zijn beschrijvingen een zoo vruchtbaar gebruik heeft gemaakt, waren strikt genomen geen resultaten van zijn persoonlijk onderzoek, geen scheppingen van zijn geest. Zij zijn in hoofdzaak te danken aan het werk van de ethno-sociologische school van *Durkheim* en zij deden zich in de ontwikkeling van de ethnologische wetenschap reeds duidelijk gelden vóór *Malinowski* ze met zijn „Argonauts” bekendheid en populariteit verschaften ook daar waar het werk der Fransche theoretici tot dusver niet was doorgedrongen of slechts eenzijdige kritiek had ontmoet. Wat werkelijk nieuw was in *Malinowski's* theorie, zijn aanvankelijk volstreekte verwerping, als wetenschappelijk waardeloos, van alle cultuurhistorische reconstructie heeft, behalve misschien bij enkele volgelingen door dik en dun, geen instemming gevonden. Aan zijn werkelijke verdienste doet dit intusschen niets af. Aan hem vooral is het te danken dat zich, niet alleen in Engeland,

maar ook in Noord-Amerika en in Australië, een nieuwe ethno-sociologische school heeft gevormd, welke onderzoekingen reeds thans zoo veelbelovende resultaten heeft opgeleverd, dat men van een wedergeboorte der ethno-sociologische wetenschap kan spreken. Al zullen dan ook zijn persoonlijke resultaten wellicht op menig punt herziening behoeven, de geschiedenis onzer wetenschap zal hem steeds als een der groote leiders en baanbrekers blijven gedenken.

J. P. B. DE JOSSELIN DE JONG.